

9. Fund of the state property of Ukraine (2010). *The regulations on the procedure for determination of property to be included in the integral property complex of state enterprise*, Order of 29.12. № 1954. Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0109-11> (in Ukr.).

10. Fund of the state property of Ukraine (1992). *About lease of state and communal property*, Law of Ukraine of 10.04. № 2269-XII. Available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2269-12> (in Ukr.).

11. Rylieiev, S.V., Romanchuk, A.L. (2013). Intangible assets: separate regulatory aspects. *Naukovyj visnyk Bukovyns'koho derzhavnogo finansovo-ekonomichnoho universytetu [Scientific Bulletin Bukovyna State Finance and Economics University]*, vol. 1, pp. 368-376. Available at: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nvbdfa_2013_1_40.pdf (in Ukr.).

12. Skrypnyk, M.Ye. (2013). Elements accounting policies: the need and ways of optimization. *Finansove zabezpechennia diial'nosti sub'iektiv hospodariuvannia. Materialy Vseukrains'koi naukovopraktychnoi konferentsii [The financial support of business entities. Ukrainian conference materials]*. Kremenchuk, Ukraine, pp. 315-318 (in Ukr.).

13. Skrypnyk, N.V., Skrypnyk, M.E. (2015). Essence of strategic management accounting and approaches to its formation. *Naukovyj ohliad [Science Review]*. Kyiv, no. 5 (15), pp. 19-26 (in Ukr.).

14. Tkachuk, H.O. (2011). Lease of assets of the integral property complex: problems of accounting. *Visnyk Odes'koho natsional'noho universytetu [Bulletin of the Odessa National University]*, vol. 2. Available at: [<http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/19479/11-Tkachuk.pdf>] (in Ukr.).

15. Utkina, S.I., Ten, A.V. (2005). Evaluation of the effectiveness of the property complex of the mining enterprise. *Gornyj informacionno-analiticheskij bjulleten' [Mining information and analytical Bulletin]*, vol. 8, pp. 14-23 (in Russ.).

16. *Civil codex of Ukraine* (2013). Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15/print1361273008589150> (Accessed 16 January 2003) (in Ukr.).

УДК 504:338.5+667

Л.Г. Столяр, к.е.н.,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ЕКОЛОГІЧНІ ВИТРАТИ ПІДПРИЄМСТВ ЛАКОФАРБОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Анотація

У статті визначено рівень негативного впливу виробництва лаків та фарб на навколишнє середовище та організм людини. Досліджено етапи становлення Концепції сталого розвитку згідно з Декларацією Конференції ООН та місце України в сталому еколого-економічному збалансованому розвитку. Обґрунтовано, що під забрудненням доквілля розуміють привнесення у середовище або виникнення в ньому нових, не характерних для нього фізичних, хімічних, інформаційних чи біологічних агентів. Проаналізовано темпи забруднення навколишнього середовища та рівень екологічних витрат лакофарбових підприємств. Досліджено сутність екологічних витрат та їх класифікацію. Визначено, що під екологічними витратами розуміють витрати на природоохоронну діяльність. Запропоновано екологічні витрати виділяти як окрему складову загальнопромислових витрат лакофарбових підприємств.

Ключові слова: сталий розвиток, забруднення навколишнього середовища, екологічні витрати, поточні екологічні витрати, витрати на охорону навколишнього природного середовища, витрати в частині екологічних зобов'язань.

Л.Г. Столяр, к.э.н.,

Черновицкий торгово-экономический институт КНТЭУ, г. Черновцы

ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ РАСХОДЫ ПРЕДПРИЯТИЙ ЛАКОКРАСОЧНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ

Аннотация

В статье определен уровень негативного воздействия производства лаков и красок на окружающую среду и организм человека. Исследованы этапы становления Концепции устойчивого развития согласно Декларации Конференции ООН и место Украины в установившемся эколого-экономическом сбалансированном развитии. Обосновано, что под загрязнением окружающей среды понимают привнесение в среду или возникновение в нем новых, не характерных для него физических, химических, информационных или биологических агентов. Проанализированы темпы загрязнения окружающей среды и уровень экологических затрат лакокрасочных предприятий. Исследована сущность экологических затрат и их классификация. Определено, что под экологическими затратами понимают расходы на природоохранную деятельность. Сделано предложение экологические расходы выделять как отдельную составляющую общепроизводственных расходов лакокрасочных предприятий.

Ключевые слова: устойчивое развитие, загрязнение окружающей среды, экологические расходы, текущие экологические расходы, расходы на охрану окружающей естественной среды, затраты в части экологических обязательств.

Постановка проблеми. Реалії сьогодення визначають необхідність дій кожного промислово-виробничого підприємства в межах екологічно збалансованого розвитку країни. Кожна країна повинна мати свій національний шлях сталого еколого-економічного збалансованого розвитку. І Україна проголосила свої наміри щодо вибору сталого розвитку як стратегічної мети XXI ст.

У Ріо-де-Жанейро в 1992 р. на міжнародному рівні була прийнята Концепція сталого розвитку, яка згідно з Декларацією Конференції ООН стала обов'язковою для всіх держав і народів. Під сталим розвитком малося на увазі таке співіснування людства і природного довкілля, яке б забезпечувало потреби сучасного суспільства без ризику для задоволення потреб майбутніх поколінь. Ключовими принципами сталого розвитку стали: збереження сучасного стану навколишнього середовища, балансу між ресурсами і забрудненням, контролю над обсягом надходжень забруднень і відходів; запобігання забрудненню та їхніх наслідків; збереження природного багатства на належному рівні. Охорона навколишнього середовища стала невід'ємним компонентом процесу розвитку держави та не могла розглядатись у відриві від нього [1]. Перед кожною країною постало завдання розробки і реалізації концепції переходу на модель сталого екологічно безпечного розвитку та функціонування національної економіки. Як незалежна держава, Україна активно взяла участь у цій програмі, що призвело до впровадження та затвердження внутрішнього екологічного

законодавства, проте нормативно-правого акту, який би комплексно сформулював засади та програму дій щодо реалізації Концепції сталого розвитку на національному рівні, так і не прийнято.

Лакофарбова промисловість є надійним, стабільним сектором вітчизняної хімічної галузі, який забезпечує потреби економіки і населення в ефективних захисних покриттях. Суттєвою проблемою функціонування підприємств лакофарбової промисловості є високий рівень матеріалоемності виробництва, де частка матеріальних витрат у виробничій собівартості продукції складає близько 85%. Крім того, виробництво лакофарбової продукції на основі органічних розчинників призводить до забруднення навколишнього середовища та негативного впливу на фізичний стан населення. Відповідно, підприємства несуть значні витрати, пов'язані з природоохоронною діяльністю, тобто екологічні витрати. Основним завданням у сучасних умовах господарювання для підприємств лакофарбової промисловості є зниження рівня собівартості продукції при одночасному підвищенні рівня конкурентоспроможності та екологічної безпечності лакофарбової продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання обліку, аналізу й аудиту екологічних витрат є предметом досліджень В. Базилевича [2], І. В. Замули [3], Т. О. Кірсанової [4], О. М. Кондратюк. [5], Н. М. Малюги [6], Л. Г. Мельника [7], В. З. Папінко [8], Л. М. Пелиньо [9], Р. І. Слюсарчука [10], Я. В. Соколова [11]. Незважаючи на значну кількість розробок, залишаються невирішеними питання щодо методики визнання та відображення в обліку екологічних витрат підприємств.

Мета статті. Метою статті є дослідження сутності та класифікації екологічних витрат та визначення їх впливу на систему бухгалтерського обліку лакофарбових підприємств.

Виклад основного матеріалу. Слід зазначити, що виробництво лакофарбової продукції є пожежовибухонебезпечним процесом, що зумовлено властивостями сировини (розчинники: толуол, уайт-спірит, сольвент, ксилол), з якої виготовляється продукція. Шкідливість виробництва для навколишнього середовища яскраво виражена через забруднення довкілля стаціонарними джерелами забруднення, парами розчинників, пилом азбесту.

Під забрудненням довкілля розуміють привнесення у середовище або виникнення в ньому нових, не характерних для нього фізичних, хімічних, інформаційних чи біологічних агентів або перевищення природного рівня концентрації зазначених агентів у середовищі [7, с. 10]. Лакофарбові підприємства, як і всі хімічні підприємства галузі, здійснюють механічне, хімічне та теплове забруднення навколишнього середовища. Підприємства здійснюють викиди – надходження в атмосферне повітря забруднюючих речовин або суміші таких речовин через стаціонарні джерела.

Збільшення темпів забруднення навколишнього середовища вимагає від підприємств лакофарбової промисловості спрямування діяльності на усунення наслідків забруднення та здійснення захисної природоохоронної діяльності та спонукають до пошуку інструментів обліку, контролю та еколого-економічного управління ними.

Сума екологічних витрат лакофарбових підприємств зростає щороку, але облік даних витрат ведеться безсистемно, вони не виокремлюються із загальної сукупності витрат підприємства, не аналізуються та не контролюються. Актуальність питань збереження сучасного стану навколишнього середовища, контролю над обсягами забруднень, відходів, запобігання забрудненню призводить до виділення таких витрат, як окремої складової витрат для підприємств лакофарбової промисловості.

Визначення такого роду витрат у літературі наведено декілька. Так, це витрати природоохоронного характеру, витрати, пов'язані із забрудненням навколишнього середовища, витрати зі споживанням природних ресурсів та екологічні витрати. Ширина поняття простягається від шкоди навколишньому середовищу, споживання ресурсів, природоохоронних витрат підприємства до платежів за відходи та екологічного податку. Вони виникають в процесі здійснення заходів, які запобігають або скорочують навантаження на навколишнє середовище [12].

Питання сутності, складу та класифікації екологічних витрат досліджувало обмежене коло науковців. Кожен з авторів дає власне визначення. Зокрема, для Мочерного С.В. екологічні витрати – це витрати і збитки у сфері природокористування [13]. Мельник Л.Г. виділяє витрати природоохоронного призначення у вигляді двох складових: витрати споживання природних ресурсів і витрати забруднення навколишнього середовища [7].

Слюсарчук Р.І. у своїй роботі дає наступне визначення екологічних витрат – це сукупність живої та уречевленої праці, яка витрачається на відтворення природних ресурсів і природного довкілля, попередження і ліквідацію забруднення довкілля, підтримання в нормальному стані і покращення якості природних ресурсів, а також майбутньої праці, яка буде витрачатися на усунення негативних економічних, екологічних і соціальних наслідків, що викликані теперішнім забрудненням і нераціональним використанням природних ресурсів [10].

За Соколовим Я.В., екологічні витрати – це витрати, пов'язані із здійсненням екологічної діяльності. Вони відрізняються від інших витрат підприємства і залежать від ступеня впливу на навколишнє природне середовище [11].

Інші дослідники виділяють такі основні складові екологічних витрат, як екоресурсні збори, витрати на капітальний ремонт основних фондів, поточні витрати на охорону навколишнього середовища й екологічні зобов'язання.

ОБЛІК, АНАЛІЗ, АУДИТ

Також необхідно зауважити, що на законодавчому рівні відсутнє визначення екологічних витрат та порядок їх визнання. Єдиний документ, що відображає інформацію про понесені витрати, – це статистична форма звітності «1-екологія» та Інструкції щодо заповнення форм державних статистичних спостережень з охорони навколишнього природного середовища. В інструкції відсутнє визначення екологічних витрат, проте дається визначення витрат на охорону навколишнього природного середовища – це всі види витрати, спрямовані на запобігання, скорочення та ліквідацію забруднення, інших видів шкідливого впливу господарської та іншої діяльності на навколишнє природне середовище, при наданні послуг чи використанні продукції, а також на збереження біорізноманіття та середовища існування [14].

Враховуючи вищевикладене та негативний вплив виробництва лакофарбової продукції на навколишнє природне середовище, встановлено, що до складу екологічних витрат слід відносити сукупність витрат на збереження екології та попередження наслідків впливу на навколишнє середовище, витрати в частині екологічних зобов'язань та інші екологічні витрати. Екологічні витрати представлені в частині матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, які підприємство витрачає на природоохоронну діяльність (табл. 1).

Таблиця 1

Склад та класифікація екологічних витрат лакофарбових підприємств

Класифікаційні ознаки	Види витрат	Приклад для підприємства лакофарбової промисловості	Джерела покриття витрат (рахунки бухгалтерського обліку)
1	2	3	4
З урахуванням впливу на навколишнє середовище (поточні екологічні витрати)	Витрати на збереження екології та запобігання забруднення навколишнього середовища	Витрати з впровадження нових технологій виробництва на основі екологічно безпечних розчинників, удосконалення діючих технологій виробництва	91
	Витрати на заходи щодо зменшення шкідливих відходів виробництва	Витрати з підтримання виробничого обладнання в робочому стані (вчасна заміна бісеру, відновлення герметичності устаткування)	91
	Витрати на запобігання шкоди організму працівників	Витрати на придбання захисного спецодягу та захисного обладнання. Витрати з проведення інструктажу з техніки безпеки та охорони праці	91

Продовження табл. 1

1	2	3	4
	Витрати з точки зору визнаних екологічних зобов'язань	Плата користування ресурсами	91
		Екологічний податок (за викиди в атмосферне повітря забруднюючих речовин, розміщення відходів у спеціально відведених місцях)	92
	Інші екологічні витрати	Додаткові витрати на оплату праці, єдиний соціальний внесок, відпустки працівників, що працюють у важких та шкідливих умовах праці Компенсаційні виплати на відновлення здоров'я працівників Витрати на лікувально-профілактичне харчування працівників	91

Відповідно до норм Інструкції щодо заповнення форм державних статистичних спостережень з охорони навколишнього природного середовища «1-екологічні витрати», витрати на неї поділяються на капітальні інвестиції та поточні витрати. До капітальних інвестицій відносяться всі витрати звітного року на обладнання, технічне оснащення, будівництво природоохоронного призначення. До поточних витрат відносяться витрати, які здійснюються на підтримку (утримання та експлуатацію) об'єкта (основних засобів природоохоронного призначення) в робочому стані і які входять до складу витрат поточного періоду [14].

Слід відзначити, що складовою загальнопромислових витрат підприємств лакофарбової промисловості, згідно з визначенням складом загальнопромислових витрат у П(С)БО 16 «Витрати» [15] та Податковому кодексі України [16], є витрати, пов'язані з охороною навколишнього середовища.

Відповідно до технологічних особливостей виробництва лакофарбової продукції та екологічної діяльності підприємств пропонується виділяти поточні екологічні витрати як складову загальнопромислових витрат (табл. 2).

До поточних екологічних витрат слід відносити витрати з впровадження нових технологій виробництва з використанням водних (акрилових) розчинників, без використання органічних, удосконалення діючого технологічного процесу з метою зменшення викидів в атмосферу та зменшенням утворення відходів.

Ще однією з вагомих складових поточних екологічних витрат є витрати, пов'язані з підтриманням виробничого обладнання в робочому стані з метою зменшення викидів в атмосферу в процесі виробництва. До таких витрат вважаємо за потрібне відносити витрати із заміни бісеру в бісерних млинах у чітко встановлені терміни, витрати з налагодження виробничого обладнання

при виробництві різних видів продукції, порушенні герметизації технологічного устаткування, порушення герметизації тари та поточний ремонт основних засобів виробничого призначення.

Таблиця 2

Склад загальновиробничих витрат лакофарбових підприємств

Назва статті	Склад статті витрат
1. Витрати на управління виробництвом	Утримання працівників апарату управління цеху: основна та додаткова заробітна плата з відрахуваннями Витрати на оплату службових відряджень працівників апарату управління цехів Витрати на створення забезпечення для майбутніх виплат персоналу Витрати на підготовку та перепідготовку працівників апарату управління цехами
...	...
7. Витрати на охорону праці, техніку безпеки	Витрати на покращення умов праці, забезпечення правил техніки безпеки, санітарно-гігієнічних норм, передбачених правилами технічної експлуатації, нагляду і контролю за діяльністю цехів Витрати на забезпечення працівників спеціальним одягом та спеціальним взуттям, засобами особистого захисту Витрати на медичний огляд виробничих працівників
8. Екологічні витрати (поточні)	Витрати, пов'язані з підтриманням основних засобів природоохоронного призначення в робочому стані Витрати на оплату праці та нарахований єдиний соціальний внесок працівникам, зайнятим удосконаленням технології виробництва на основі водних розчинників та організації виробництва, підготовку нових видів продукції, поліпшенням якості продукції, підвищенням її надійності, довговічності, інших експлуатаційних характеристик у виробничому процесі; витрати сировини та матеріалів придбаних комплексувальних виробів і напівфабрикатів, оплата послуг сторонніх організацій пов'язаних з вдосконаленням технології та організації виробництва Плата за використання водних ресурсів Інші екологічні витрати: додаткові витрати на оплату праці, соціальне страхування відпустки працівникам, що працюють у важких та шкідливих умовах праці; компенсаційні виплати на відновлення здоров'я працівників; витрати на лікувально-профілактичне харчування.

Підприємства також несуть витрати в частині екологічних зобов'язань. Екологічні зобов'язання лакофарбових підприємств – це сума платежів за користування природними ресурсами, плата за геологорозвідувальні роботи та плата за використання водних ресурсів, штрафні санкції за порушення природоохоронного законодавства, інші платежі, які мають разовий характер, пов'язані з екологічною діяльністю підприємства (плата за екологічну експертизу, страхування, аудит, сертифікацію, ліцензування, компенсаційні виплати) і виникають у підприємств перед державою і соціальною сферою у зв'язку з негативним впливом на довкілля (забруднення атмосфери, погіршення здоров'я виробничих робітників).

Інші екологічні витрати містять у собі й ті, що пов'язані з результатами несприятливої діяльності підприємств на здоров'я їх працівників, зокрема це додаткові витрати на оплату праці, соціальне страхування, додаткові відпустки працівників, що працюють у важких та шкідливих умовах праці, компенсаційні виплати на відновлення здоров'я працівників, витрати на лікувально-профілактичне харчування робітників шкідливих виробництв.

Висновки. Отже, діяльність кожного промислового підприємства, в т.ч. лакофарбових, розглядається не тільки через призму конкурентоспроможності продукції, рівня прибутковості, а також з точки зору негативного впливу виробництва на навколишнє середовище. Екологічні витрати підприємств слід виділяти із загальної суми витрат діяльності підприємства, вести окремий облік з метою управління екологічною діяльністю підприємства. Відповідно до викладеного вище пропонуємо в складі загальновиробничих витрат для лакофарбових підприємств виділити окрему статтю – екологічні витрати (поточні).

Список використаних джерел:

1. Трегобчук В. Концепція сталого розвитку для України [Електронний ресурс] / В. Трегобчук // Вісник НАН України. – 2002. – № 2. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/portal/all/herald/2002-02/7.htm>.
2. Глосарій зеленого бізнесу: укр.-нім.-рос.-англ. / В. Базилевич [та ін.]; наук. ред.: проф. В. Базилевич, проф. Д. Вальтер. – К.: Знання, 2010. – 518 с.
3. Замула І. В. Бухгалтерський облік екологічної діяльності у забезпеченні стійкого розвитку економіки [Текст]: монографія / І. В. Замула. – Житомир: ЖДТУ, 2010. – 440 с.
4. Кірсанова Т. О. Екологічний контролінг в системі управління підприємством [Текст] : Автореферат... к. екон. наук спец.: 08.08.01 – економіка природокористування і охорони навколишнього середовища / Т. О. Кірсанова. – Суми : Сумський державний університет, 2004. – 19 с.
5. Кондратюк О. М. Облік і аналіз екологічних витрат промислових підприємств: дис... канд. наук: 08.00.09 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [www/URL: http://dlib.com.ua](http://dlib.com.ua).
6. Малюга Н. М. Екологічні витрати: класифікація та бухгалтерське відображення / Н. М. Малюга, І. В. Замула // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – № 5. – С. 35-41.
7. Методи оцінки екологічних витрат: монографія / [Мельник Л. Г., Карінцева О. І., Шапочка М. К. та ін.]; за ред. д.е.н. Л. Г. Мельника та к.е.н. О. І. Карінцевої. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2004. – 288 с.
8. Папінко В. З. Облік і аналіз природоохоронної діяльності підприємств хімічної промисловості України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / В. З. Папінко. – Тернопіль, 2004. – 21 с.
9. Пелинь Л. М. Місце екологічного обліку в сучасній системі бухгалтерського обліку та його важливе значення в сфері охорони довкілля / Л. М. Пелинь // Науковий вісник НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18.2. – С. 70-75.
10. Слюсарчук Р. І. Класифікація екологічних витрат і джерела їх виникнення на деревообробних підприємствах [Електронний ресурс] / Р. І. Слюсарчук. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlntu/13_4/234_Sliusarczuk_13_4.pdf.
11. Бухгалтерський облік екологічної діяльності: розвиток ідей проф. Я. В. Соколова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [www/URL: http://www.zsas.zhitomir.org](http://www.zsas.zhitomir.org).
12. Экологический учет и аудит: сборник статей / Под ред. Л. Э. Шнейдмана. – М.: ФБК-ПРЕСС, 1997. – 192 с.

13. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.1 / Редкол.: ... С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр «Академія», 2000. – 864 с.

14. Про затвердження інструкцій щодо заповнення форм державних статистичних спостережень з охорони навколишнього природного середовища (з наступними змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]: Наказ Державного комітету статистики України прийнятий 24.10.2006 р. № 494. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1194-06>.

15. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затв. наказом Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 р. №318 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0027-00>.

16. Податковий кодекс, прийнятий Верховною Радою України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.

Lyudmyla Stolyar, Candidate of Economic Sciences,
Chernivtsi Trade and Economics Institute of KNTEU, Chernivtsi

ECOLOGICAL CHARGES OF ENTERPRISES OF PRODUCERS OF VARNISHES AND PAINTS

Annotation

In the article the level of the negative impact of the production of paints and varnishes for the environment and the human body. Investigated stages of the Concept of sustainable development in accordance with the Declaration of the UN Conference and Ukraine's place in the sustainable ecological and economic sustainable development. Proved that under pollution understand introduction into the environment or the emergence of new in it, it is not specific to the physical, chemical, information or biological agents. Analyzed the rate of pollution and the environmental costs of paint and varnish companies. The essence of environmental costs and its classification. Determined that costs under environmental understand the costs of environmental activities. A highlight environmental costs as a separate component of total production costs paints businesses.

Keywords: sustainable development, pollution, environmental costs, current environmental expenses, environmental protection, costs of environmental obligations.

References:

1. Trehobchuk, B. (2002). The concept of sustainable development to Ukraine. *Visnyk NAN Ukraine [National Library of Ukraine]*, no. 2. Available at: <http://www.nbu.gov.ua/portal/all/herald/2002-02/7.htm> (in Ukr.).

2. Bazylevych, V. et al. (2010). *Hlosarij zelenoho biznesu: ukr.-nim.-ros.-anhl.* [Glossary of green business: Ukrainian-German-Russian-English]. Ed. B. Bazylevych, D. Walter. Knowledge, Kyiv, 518 p. (in Ukr.).

3. Zamula, I.V. (2010). *Bukhhalters'kyj oblik ekolohichnoi diial'nosti u zabezpechenni stijkoho rozvytku ekonomiky* [Accounting environmental activities to ensure sustainable economic development]. ZhDTU, Zhytomyr, 440 p. (in Ukr.).

4. Kirsanova, T. (2004). *Environmental controlling in enterprise management system*. Abstract to PhD dissertation, Economics of Natural Resources and Environment. Sumy State University, Sumy (in Ukr.).

5. Kondratiuk, O.M. Account and analysis of the environmental costs of industrial enterprises. PhD dissertation. Available at: [www / URL: http://dlib.com.ua](http://www.dlib.com.ua) (in Ukr.).

6. Malyuga, N.M., Zamula, I.V. (2009). Environmental costs: accounting classification and mapping. *Bukhhalters'kyj oblik i audyt [Accounting and Auditing]*, no. 5, pp. 35-41 (in Ukr.).

7. Melnyk, L.G., Karintseva, A.I., Shapochka, M.K. et al. (2004). *Metody otsinky ekolohichnykh vtrat* [Methods for assessing the environmental losses]. Sumy, 288 p. (in Ukr.).

8. Papinko, V.Z. (2004). *Accounting and analysis of environmental protection chemical industry of Ukraine*. Abstract to PhD dissertation, Accounting, Analysis and Audit. Ternopol, 21 p. (in Ukr.).
9. Pelyn'o, L.M. (2008). Environmental accounting in modern accounting system and its importance in the field of environmental protection. *Naukovyj visnyk NLTU Ukrainy [Scientific Herald NLTU Ukraine]*, vol. 18.2, pp. 70-75 (in Ukr.).
10. Slyusarchuk, R.I. Classification and environmental costs arising in woodworking enterprises. Available at: http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlto/13_4/234_Sliusarczuk_13_4.pdf (in Ukr.).
11. Accounting for environmental activities: development of ideas prof. Y. Sokolov. Available at: [www / URL: http://www.zsas.zhitomir.org](http://www.zsas.zhitomir.org) (in Ukr.).
12. In L.E. Schneidman (Ed.) (1997). *Jekologicheskij uchet i audit: sbornik statej* [Environmental accounting and auditing: a collection of articles]. Moskva, 192 p. (in Russ.).
13. In S.Mocherny (Ed.) et al. (2000). *Ekonomichna entsyklopediia* [Economic Encyclopedia]. Publishing Center "Academy", Kyiv, Vol. 1 (in Ukr.).
14. State Statistics Committee of Ukraine (2006). *On approval of the instructions for completing the forms of state statistical observations on environmental protection (with subsequent amendments)*, Order of 24.10.2006 p. №494. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1194-06> (in Ukr.).
15. Ministry of Finance of Ukraine (1999). *Regulations (standard) accounting 16 "costs" approved*, Order of 31 December 1999 r. №318. Available at: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?Nreg=z0027-00> (in Ukr.).
16. Verkhovna Rada of Ukraine (2010). *Tax Code*, of 02.12.2010 № 2755-VI. Available at: www.rada.gov.ua (in Ukr.).

